وڵیەم هەیوود(١٨٦٩ – ١٩٢٨) ئەو هاباڕە کرێکارەی خۆی لە چاو ئەمریکا تێران.. ئامادەکردن و وەرگێڕانی : عەبدوڵا سەڵمان(مەشخەڵ)

کەسایەتی وڵیەم هەیوود

وڵیەم دادلی هەیوود ناسراو بە (بیگ بیل)؛ هاباڕەکی بزووتنەوەی کرێکاری ئەمریکا و دامەزرێنەری یەکێتیی کرێکارانی پیشەسازی جیهانیی و ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی سۆشیالیستی ئەمریکا(١) لە چواری مانگی شوباتی ساڵی ١٨٦٩ لە شاری سەڵت لەیک لە ویلایەتی یوتا لەدایک بووە. وڵیەم لە دوو دەیەی یەکەمی سەدەی بیستەمدا بەشداری چەندین نەبەردی کۆمەڵایەتی چینایەتی کرێکارانی کردووە دژ بە سەرمایەداران، وەک نەبەردی کرێکارانی کەلەادە و مانگرتنی کرێکارانی ستن و چینینی لەرانس و مەساچوستس و نیوجەرسی.

وڵیەم داکۆکیکارێکی سەرسەختی ڕێکخستنی کرێکاران بوو لە یەکێتیی و سەندیکا کانیان. ئەمەش فەلسەفەی ململانێی چینایەتی کرێکارانە تا کرێکارانی هەشتە جیاوازەکان لە ڕێکخراوی خۆیاندا ڕێکخراو بن. وڵیەم باوەڕی وابوو کە کرێکارانی هەموو نەتەوە جیاوازەکان دەبە یەکگرتوو بن. چونکە یەکگرتوویی کرێکاران بەمانای بەهێزبوونیان دە لەبەرامبەر سەرمایەداران. هەروەها وڵیەم ئەوەندەی باوەڕی بە کردەی ڕاستەوخۆ هەبوو ئەوەندە باوەڕی بە کردەی سیاسی نەبوو. وڵیەم سازشکار نەبوو لە خەبات بۆیە هەمیشە بەو تاوانبار دەکرا کە لایەنگری توندوتیژی بەمانا چینایەتییەکەی. بۆیە سەرمایەداران هەوڵیاندا لە ساڵی ١٩٠٧ بە کوشتنی فرانک ستونینبەرگ تاوانباری بکەن، بەڵام لەو پلانە چەپەڵیان سەرکەوتوو نابن. ساڵی ١٩١٨ ، بەیانووی چالاکی دژی بە جەنگی جیهانی یەکەم، حکومەتی ئەوسای ئەمریکا سەد و یەک ئەندامی ڕێکخراوی یەکێتیی کرێکارانی پیشەسازی جیهانی دەستگیر کرد و وڵیەم یەکێک بوو لەوان. وڵیەم بیست ساڵ زیندانی بە دەبەنەوە. بەڵام ساڵی ١٩٢١ لەکاتی پیاچوونەوەی بڕیارەکەی وڵیەم دەرفەتی بە هەڵدەکەوێت و هەڵدێت بەرەو وڵاتی یەکێتیی سۆڤیەت.

ژیانی ولیەم هەیوود لە یەکەتیی سۆڤیەت
لە یەکەتیی سۆڤیەتی حکومەتی بەلشەڤیکان، هەیوود بووە ئاوێژکاری کار لە حکومەتی بەلشەڤیکی لینین و تا ساڵی ١٩٢٣ لەو پێستدا مایەوە. هەروەها هەیوود بەشداری لە دامەزراندنی کۆلانی پیشەسازیی سەربەخۆی کوزباسدا کرد(٢). میوانە هەمەچەشنەکانی هەیوود بە شوقە بچووکەکەی لە مۆسکۆ هەستیان بە تەنیایی و خەمۆکیی ولیەم و ئارەزووی گەڕانەوەی بە ئەمریکا دەکرد. لە ساڵی ١٩٢٦ هاوسەرگیری لەگەڵ ژنەکی ڕووسی پێکهێنا، هەرچەندە ولیەم و هاوژینەکەی دەبوو بە زمانی ئاماژە قسە لەگەڵ یەکتردا بکەن، چونکە هیچ کامیان زمانی ئەوی دیکەی نەدەزانی. ئەم دەخی غوربەتە زۆر درێژەی نەکێشا و بەداخەوە ئەم ڕابەرە مارکسیستەی چینی کرێکار لە ١٨ی ئایاری ١٩٢٨، لە نەخۆشخانەیەکی مۆسکۆ بەهۆی جەڵتەی مێشکەوە گیانی لەدەستدا. پاش مردنی تەرمەکەی سووتێنرا و نیوەی خۆڵەمێشەکەی لە نەکرۆپۆلیسی دیواری کرەملین نێژرا؛ دەبەیەک کە نیوەکەی تری خۆڵەمێشەکەی تەدابوو ڕێوانەی شیکاگۆ کرایەوە و لە نزیک مۆنۆمێنتی شەهیدانی هایمارکێت نێژرا.

ولیەم و یەکەتیی کرێکارانی پیشەسازی جیهانیی

لە کۆتایەکانی ساڵی ١٩٠٤ ژمارەیەک لە ڕابەرانی کرێکاری ڕادیکاڵ و بەرجەستەی ئەمریکا لە شیکاگۆ کۆبوونەوە بە نەخشەداشتن لەپێناو پێکهێنانی یەکەتیەکی کرێکاریی شۆڕشگێڕی نوێ. بە ئەو مەبەستە بەیاننامەیەک نووسرا و ڕێوانەی سەرتاسەری وەڵات کرا. ئەو ڕابەرە کرێکارییە و سەندیکایینانەی کە لەگەڵ مانیفێستەکەدا هاوڕا بوون، بانگهێشت کران بۆ بەشداریکردن لە کۆنفرانسی دامەزراندنی یەکەتیەکی نوێ کە دواتر بە یەکەتیی کرێکارانی پیشەسازی جیهان ناونرا.

کاتژمێر ١٠ی بەیانی؛ ڕۆژی ٢٧ی حوزەیرانی ١٩٠٥، هەیوود قسەی بە ئەو خەڵکە کرد کە لە هۆڵەی براند لە شیکاگۆ کۆببوونەوە. ئامادەبووانی کۆنگرەکە بریتیبوون لە دوو سەد نوێنەری ڕێکخراوە کرێکارەکانی سەرتاسەری ئەمریکا، کە نوێنەرایەتی سۆسیالیستەکان، ئانارکیستەکان، کرێکارانی کانەکان، سەندیکایەکانی پیشەسازی و کرێکارانی یاخیبوویان دەکرد. هەیوود یەکەم کۆنفرانسی بەم وتانەی خوارەوە دەستپێکرد.
(هاوڕێیان، ئەمە کۆنگرەی کیشوەریی چینی کرێکاری ئەمریکایە. ئەمە لەرەین بە ئاوەژووی کرێکارانی ئەمریکا یەکگرتوو و یەکپارچە بکەین لە بزووتنەوەیەکی چینایەتی مازن بە مەبەستی ڕزگارکردنی خۆی لە

کۆیلایەتی سیستەمی سەرمایەداری. خواست و ئامانجەکانی ئەم یەکێتییە دەبێت ئەوە بێت کە چینی کرێکار دەسەڵاتی ئابووری، هەڵکارکانی خۆشگوزەرانی ژیان، ئامرازەکانی بەرهەمهێنان و دابەشکردن لەژێر دەسەڵاتی خۆیدا بێت، دوور لە چاودێری کارفەرما و سەرمایەداران.)
جگە لە ولیەم هەیوود؛ قسەکەرانی تری ئەم کۆنگرێیە لەم کۆسایەتییە شەشگەرانە پێکهاتبوون وەک یوجین دێبس ئابەری حیزبی سۆشیالیستی ئەمریکا و مەری هاریس دایکە جێنس ڕێکخەری گشتی یەکێتیی کرێکارانی کانزاووزکانی ئەمریکا و لوسی پارسنس ڕێکخەرێکی گۆڕەی کرێکاران بوو. دوابەدوای پێکهاتنی یەکێتییەکە، ئەم ڕێکخراوە سەرسەختانە بەشداری تێکۆشان و خەباتی چینی کرێکاری ئەمریکای کرد. ولیەم هەیوود لە ساڵی ١٩١٥ تا ١٩١٨ بوو بە سکرتێری گشتی ئەم ڕێکخراوە کرێکارییە شەشگەڕە.

دادگایی و تاوان هەڵبەستن
لە ٣٠ ی کانوونی یەکەمی ساڵی ١٩٠٥ فرانک ستێنێنبەرگ حاکمی گشتی ویلایەتی ئایداهۆ لەلایەن هاری ئەرچاردەوە لەبەردەم ماڵەکەی خۆیدا دەکوژرێت. فرانک لەڕووبەڕووبوونەوەی کرێکارانی مانگرتوو زۆر وەحشیگەریانە جووڵابوو. هاریش پاسەوانی چارڵس مەیەر بوو کە سەرکی ڕێکخراوی کرێکارانی کانزکان بوو. هاری لە زیندان کەوتە ژێر کاریگەری سەرمایەداران و بە تەماحی پارە و ئازادکردن ئیفادەکەیان پە گۆی و هاری کرداری کوشتنەکەی خستە ئەستۆی چوار لە ڕابەرانی کرێکارییەوە، واتە بە فەرمانی ئەوان ئەو کارەی کردووە. ئەوە بوو یەکێکیان هەڵات و سە ئابەڕی تر لە ١٧ ی شوباتی ساڵی ١٩٠٦ لە شاری دێنڤار پایتەختی ویلایەتی کۆلۆرادۆ دەستگیر کران. لەکاتێکدا ئەو ئابەرانە لە کاتی تاوانەکەدا هەر لەوێش نەبوون. ئیتر پڕاوی دادگاییان بە ئامادەکردن. هەیوود ئەوکاتەی لەزیندانیش بوو وەک کاندیدی حیزبی سۆشیالیستی کۆلۆرادۆ خۆی کاندیدا کرد و ١٦٠٠٠ دەنگی بەدەستهێنا. دادگاییەکە لە ٩ ی ئایاری ١٩٠٧ دەستی پێکرد. لە دادگاییەکەدا هاری دانی بەوەدا نا کە ئەو بەر لە ناسینی هەیوود و مەیەر پارەی وەرگرتووە. سەرمایەداری لەم پلان و نەخشەیەدا دژ بە ئابەرانی کرێکاری سەرکەوتوو نەبوو.

هەیوود و حیزبی سیاسی
بە چەندین ساڵ؛ ولیەم هەیوود ئەندامێکی چالاکی حیزبی سۆشیالیستی ئەمریکا بوو، لەتەوانینە سیاسییەکانیدا مارکسیست بوو. هەروەها هەیوود لە ساڵی ١٩١٠، نوێنەری حیزبەکەی بوو بە ئینتەرناسیونالی دووەم. ساڵی ١٩١٢ بووە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی ئەو حیزبە.

هەیوود بەردەوام تاکتیکی خەباتی ڕادیکاڵانە و تووند بووە. بەیە هەمیشە پشتی بە مانگرتن و ئاکسیۆن بەستووە نەک تاکتیکی سیاسی. دوای ،مشتومڕێکی سیاسییانە دەربارەی ئەو تاکتیکانەی هەیوود، ئەوبوو هەیوود لە شوباتی ساڵی ١٩١٣ ڕێزەکانی حیزبی سۆشیالیستی ئەمریکای جێهێشت و وەک یەک ڕابەری بەرجەستەی کرێکاریی خۆی بە یەکێتیی کرێکارانی پیشەسازی جیهانیی تەرخان کرد. لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا ئەمە بەو مانایە نایەت کە ولیەم هیچ بایەخی بە تیەر و فڕبوون نەداوە، بەڵکو خودی خۆی چەندین نامیلکە و وتاری گرنگی نووسیوە کە ئێستا بوونەتە بەشێک لە مێژووی خەباتی چینایەتی کرێکارانی ئەمریکای باکوور(٣)

دوا قسە
ولیەم هەیوودی سەرەاست و جیددی و بەوەفا و مارکسیست؛ شانبەشانی بزووتنەوەی چینی کرێکاری ئەمریکا لەتەکشاندا بوو. چینی کرێکاری ئەمریکا ڕێزێکی زۆریان بە هەیوود هەبوو. ئەویش هەموو ژیانی بە ئەو چینە تەرخان کرد. وتەکانی، قسەکانی، نووسین و کتێبەکانی گەواهی دەدەن لەسەر جیددی بوون و سەرسەخت بوونی ئەم ڕابەرە مەزنەی خەباتی چینایەتی لەبەدیهاتنی خواست و ئاواتەکانی کرێکاران. تا چینی کرێکاری ئەمریکا مابێت ئەو قسەیەی هەیوودی لەیاد ناچێت کە دەیوت (دەقی سەرمایەداری بەجۆرێک ئەوەی بەزەیی بێت، تێیدا نییە). ولیەم ٥٩ ساڵ ژیا، بەڵام سەربەرزانە ژیا لەپێناو ملیۆنان ئینسان کە چیتر برسی و چەوساوە نەبن. ئەو شەو و ڕۆژی پێکەوە گرێ دەدا تا ئاواتە چینایەتییەکانی کرێکاران کە لە مانیفێستی کۆمۆنیستدا ئاماژەی پێدراوە، بێتە دی. هەر ئەو تێکۆشانەی هەیوود بوو کە بە ماوەی سێ دەیە خۆی لەچاوی سەرمایەدارانی ئەمریکا تێران.(٤)

تێبینییەکان :
(١)حیزبی سۆشیالیستی ئەمریکا لە ساڵی ١٩٠١ لە ئەمریکا لە ئەنجامی لێکنزیکبوونەوەی حیزبی سۆشیال دیموکراتی ئەمریکا و حیزبی کاری ئەمریکا هاتە دامەزراندن. لە دەیەکانی سەرەتای سەدەی بیستەم ئەم حیزبە پشتیوانییەکی زۆری لەلایەن ڕێکخراوە کرێکارییەکان و سۆشیالیستەکان و جووتیارە پێپلیستەکان و پەناهەندەکانەوە بەدەستهێنا. یەوجین ڤی دێبس دوو جار لە هەڵبژاردنەکانی سەرکایەتیدا زیاتر لە ٩٠٠ هەزار دەنگی بەدەستهێناوە لە هەمان کاتدا حیزبی سۆشیالیست دوو نوێنەری ئەمریکای (ڤیکتەر ئێڵ بەرگەر و مەیەر لەندەن) و دەیان یاسادانەر و زیاتر لە ١٠٠ سەرکی

شاروانی و بەرپرسی هەبژارد. دژایەتی تووندی ئەو پارتە لەگەڵ تەوگلانی ئەمریکا لە جەنگی جیهانی یەکەمدا، هەرچەندە لەلایەن زەر کەسەوە پەشوازی لەکرا، بەڵام بووە هەی لادانی دیار و سەرکوتکردنی فەرمی ئەو حیزبە. حیزبی سەشیالیست زیاتر بەهەی شەڵەکی کوتلەیی لەسەر چەنیەتی وەڵامدانەوەی شەڵشی ئەکتەبەر لە یەکەتیی سەڤییەت لە ساڵی ١٩١٧ و دامەزراندنی ئینتەرناسیونالی کەمەنیست لە ساڵی ١٩١٩دا لەت و پەت بوو- زەرەک لە ئەندامان پارتەکەیان بەجەهەشت و چوونە نەو حیزبی کەمەنیستی ئەمریکا.

(٢)لەسەرەتای دەسەڵاتی سەڤییەتەکان، حکومەتی بەلشەفیکەکان بە پەویستی زانی کە سوود لە سەرمایە و زانیاری و ئەزموونی بیانی لە ڕەگەی ئەنجامدانی ڕەککەوتنی ئیمتیازەوە، وەربگرەت، ئەم بەیارەش لە یەکەمین کەنگرەی سەرتاسەری ڕووسیای سەڤیەتدا کە لە کانوونی دووەمی ١٩١٧دا بەڕەوچوو، بەیاری لەسەر درابوو.

(٣)بە نموونە : سەشیالیزمی پیشەسازی لەگەڵ فرانک بەهن شیکاگە ١٩١١، مانگرتنی گشتی ١٩١١، وتاری هەیوود دەربارەی کەیسی ئیتەر و جیانەڤیتی ١٩١٢، بیل هەیوود مانگرتنی پیتەرسنی ساڵی ١٩١٣ی لەیادە. ١٩١٣، مەژووی کرەکارانی پیشەسازی جیهانیی دەڵپ دەڵپ بە خوەن نووسراوە. ١٩١٩، هەڵکوتانەسەر بەبەردەوامی ١٩١٩، ژیاننامەی بیە هەیوود ١٩١٩.

(٤)هەندەک ناو لەم نووسینەدا هاتوون کە خوەنەر دەتوانەت گوگەیان بکات و زانیاری پەویستیان لەبارەوە بەدەست بهەنەت.

سەرچاوە : بە ئامادەکردنی ئەم بابەتە سوود لەم سەرچاوانە وەرگەراوە.

-1
https://www.oregonencyclopedia.org/articles/industrial_workers_of_the_world_iww

2-
https://www.forewordreviews.com/reviews/frank-little-and-the-iww/

3- https://libcom.org/article/iww-canada-g-jewell

ولیەم هەیوود(١٨٦٩ – ١٩٢٨)
ئەو ڕابەرە کرەکارەی خەوی لە چاو ئەمریکا تەران

ئامادەکردن و وەرگەرانی : عەبدوڵا سەمان(مەشخەڵ)

کەسایەتی ولیەم هەیوود

ولیەم دادلی هەیوود ناسراو بە (بیگ بیل)؛ ئابڕەکی بزووتنەوەی کرێکاری ئەمریکا و دامەزرێنەری یەکێتیی کرێکارانی پیشەسازی جیهانیی و ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی سۆشیالیستی ئەمریکا(١) لە چواری مانگی شوباتی ساڵی ١٨٦٩ لە شاری سێت لەیک لە ویلایەتی یوتا لەدایک بووە. ولیەم لە دوو دایکی یەکەمی سەدەی بیستەمدا بەشداری چەندین نەبەردی کۆمەڵایەتی چینایەتی کرێکارانی کردووە دژ بە سەرمایەداران، وەک نەبەردی کرێکارانی کۆلۆرادۆ و مانگرتنی کرێکارانی ڤستن و چینینی لەرانس و مەساچوستس و نیوجەرسی.
ولیەم داکۆکیکارێکی سەرسەختی ڕێکخستنی کرێکاران بوو لە یەکێتیی و سندیکاکانیان. ئامانجی فەلسەفەی ململانێی چینایەتی کرێکارانە تا کرێکارانی ڤشتە جیاوازەکان لە ڕێکخراوی خۆیاندا ڕێکخراو بن. ولیەم باوەڕی وابوو کە کرێکارانی هەموو نەتەوە جیاوازەکان دەبێ یەکگرتوو بن. چونکە یەکگرتوویی کرێکاران بەمانای بەهێزبوونیان دژ لەبەرامبەر سەرمایەداران. هەروەها ولیەم ئەوەندەی باوەڕی بە کردەی ڕاستەوخۆ هەبوو ئەوەندە باوەڕی بە کردەی سیاسی نەبوو. ولیەم سازشکار نەبوو لە خەبات بۆ هەمیشە بۆ تاوانبار دەکرا کە لایەنگری تۆندوتیژیە. دیارە تۆندوتیژی بەمانا چینایەتییەکەی. بۆیە سەرمایەداران هەوڵیاندا لە ساڵی ١٩٠٧ بە کوشتنی فرانک ستونینبەرگ تاوانباری بکەن، بەڵام لەو پلانە چەپەڵیان سەرکەوتوو نابن. ساڵی ١٩١٨ ، بەیانووی چالاکی دژی بە جەنگی جیهانی یەکەم، حکومەتی ئەوسای ئەمریکا سەد و یەک ئەندامی ڕێکخراوی یەکێتیی کرێکارانی پیشەسازی جیهانی دەستگیر کرد و ولیەم یەکێک بوو لەوان. ولیەم بیست ساڵ زیندانی بە دەبڕنەوە. بەڵام ساڵی ١٩٢١ لەکاتی پیاچوونەوەی بڕیارەکەی ولیەم دەرفەتی بە هەڵدەکەوێت و هەڵدێت بڕەو وەاتی یەکێتیی سۆفیەت.

ژیانی ولیەم هەیوود لە یەکێتیی سۆفیەت
لە یەکێتیی سۆفیەتی حکومەتی بەلشەفیەکان، هەیوود بووە ئاوژکاری کار لە حکومەتی بەلشەفیکی لینین و تا ساڵی ١٩٢٣ لەو پێستەدا مایەوە. هەروەها هەیوود بەشداری لە دامەزراندنی کۆلۆنی پیشەسازیی سەربەخۆی کوزباسدا کرد(٢). میوانە هەمەچەشنەکانی هەیوود بە شوقە بچووکەکەی لە مۆسکۆ هەستیان بە تەنیایی و خەمۆکیی ولیەم و ئارەزووی گەڕانەوەی بە ئەمریکا دەکرد. لە ساڵی ١٩٢٦ هاوسەرگیری لەگەڵ ژنەکی ڕووسی پێکهێنا، هەرچەندە ولیەم و هاوژینەکەی دەبوو بە زمانی ئاماژە قسە لەگەڵ یەکتردا بکەن، چونکە هیچ کامیان زمانی ئەوی دیکەی نەدەزانی. ئەم دەخی غوربەتە زۆر درێژەی نەکێشا و بەداخەوە ئەم ڕابڕە مارکسیستەی چینی کرێکار لە ١٨ی ئایاری ١٩٢٨،

لە نەخشانەیەکی مەسکە بەهەی جۆتەی مشکەوە گیانی لەدەستدا. پاش مردنی تارمەکەی سووتێنرا و نیوەی خۆڵەمێشەکەی لە نەکرێلیسی دیواری کرەملین نێژرا؛ دەبەیەک کە نیوەکەی تری خۆڵەمێشەکەی تەدابوو ڕەوانەی شیکاگۆ کرایەوە و لە نزیک مانەمێنتی شەهیدانی هایمارکێت نێژرا.

ولیەم و یەکێتیی کرێکارانی پیشەسازی جیهانیی

لە کۆتایییەکانی ساڵی ١٩٠٤ ژمارەیەک لە ڕابەرانی کرێکاری ڕادیکاڵ و بەرجەستەی ئەمریکا لە شیکاگۆ کۆبوونەوە بۆ نەخشەداشتن لەپێناو پێکهێنانی یەکێتییەکی کرێکاریی شۆڕشگێڕی نوێ. بۆ ئەو مەبەستە بەیاننامەیەک نووسرا و ڕەوانەی سەرتاسەری وڵات کرا. ئەو ڕابەرە کرێکارییە و سەندیکاییانەی کە لەگەڵ مانیفێستەکەدا هاوڕا بوون، بانگهێشت کران بۆ بەشداریکردن لە کۆنفرانسی دامەزراندنی یەکێتییەکی نوێ کە دواتر بە یەکێتیی کرێکارانی پیشەسازی جیهان ناونرا.

کاتژمێر ١٠ی بەیانی؛ ڕۆژی ٢٧ی حوزەیرانی ١٩٠٥، هەیوود قسەی بۆ ئەو خەڵکە کرد کە لە هۆڵەی براند لە شیکاگۆ کۆببوونەوە. ئامادەبووانی کۆنگرەکە بریتیبوون لە دوو سەد نوێنەری ڕێکخراوە کرێکارەکانی سەرتاسەری ئەمریکا، کە نوێنەرایەتی سۆسیالیستەکان، ئەنارکیستەکان، کرێکارانی کانەکان، سەندیکاییەکانی پیشەسازی و کرێکارانی یاخیبوویان دەکرد. هەیوود یەکەم کەسێک بوو کە وتەی خوارەوە دەستپێکرد.
(هاوڕێیان، ئەمە کۆنگرەی کیشوەریی چینی کرێکاری ئەمریکایە. ئەمە لەرێین بۆ ئەوەی کرێکارانی ئەمریکا یەکگرتوو و یەکپارچە بکەین لە بزووتنەوەیەکی چینیایەتی مۆزن بۆ مەبەستی ڕزگارکردنی خۆی لە کۆیلایەتی سیستەمی سەرمایەداری. خواست و ئامانجەکانی ئەم یەکێتییە دەبێت ئەوە بێت کە چینی کرێکار دەستاتی ئابووری، هەڵکارکانی خۆشگوزەرانی ژیان، ئامرازەکانی بەرهەمهێنان و دابەشکردن لەژێر دەستاتی خۆیدا بێت، دوور لە چاودێری کارفەرما و سەرمایەداران.)
جگە لە ولیەم هەیوود؛ قسەکەرانی تری ئەم کۆنگرەیە لەم کەسایەتییە شۆڕشگێڕانە پێکهاتبوون وەک یوجین دەبس ڕابەری حیزبی سۆشیالیستی ئەمریکا و مەری هاریس دایکە جۆنس ڕێکخەری گشتی یەکێتیی کرێکارانی کانخەڵووزەکانی ئەمریکا و لوسی پارسنس ڕێکخەرێکی گەورەی کرێکاران بوو. دوابەدوای پێکهاتنی یەکێتییەکە، ئەم ڕێکخراوە سەرسەختانە بەشداری تێکۆشان و خەباتی چینی کرێکاری ئەمریکای کرد. ولیەم هەیوود لە ساڵی ١٩١٥ تا ١٩١٨ بوو بە سکرتێری گشتی ئەم

□□کخراو□ کر□کاریی□ ش□□شگ□□□.

دادگایی و تاوان ه□□ب□ستن

ل□ ۳۰ ی کانوونی ی□ک□می سا□ی ۱۹۰۵ فرانک ست□ننب□رگ حاکمی گشتی ویلای□تی ئایداه□ ل□لای□ن هاری ئ□رچارد□و□ ل□ب□رد□م ما□□ک□ی خ□یدا د□کوژر□ت. فرانک ل□□ووب□□ووبوون□و□ی کر□کارانی مانگرتوو ز□ر و□حشیگ□ریان□ جوو□ابو□. هاریش پاس□وانی چار□س م□ی□ر بوو ک□ س□ر□کی □□کخراوی کر□کارانی کان□کان بوو. هاری ل□ زیندان ک□وت□ ژ□ر کاریگ□ری س□رمای□داران و ب□ ت□ماحی پار□ و ئازادکردن ئیفاد□ک□یان پ□ گ□□ی و هاری کرداری کوشتن□ک□ی خست□ ئ□ست□ی چوار ل□ راب□رانی کر□کاریی□و□، وات□ ب□ ف□رمانی ئ□وان ئ□و کار□ی کردوو□. ئ□و□ بوو ی□ک□کیان ه□□ات و س□ □ابر□ی تر ل□ ۱۷ ی شوباتی سا□ی ۱۹۰٦ ل□ شاری د□نڤار پایت□ختی ویلای□تی ک□ل□□اد□ د□ستگیر کران. ل□کات□کدا ئ□و □ابر□ان□ ل□ کاتی تاوان□ک□دا ه□ر ل□و□ش ن□بوون. ئیتر پ□□اوی دادگاییان ب□ ئاماد□کردن. ه□یوود ئ□وکات□ی ل□زیندانیش بوو و□ک کاندیدی حیزبی س□شیالیستی ک□ل□راد□ خ□ی کاندیدا کرد و ۱٦۰۰۰ د□نگی ب□د□ستهـ□نا. دادگایی□ک□ ل□ ۹ ی ئایاری ۱۹۰۷ د□ستی پ□کرد. ل□ دادگایی□ک□دا هاری دانی ب□و□دا نا ک□ ئ□و ب□ر ل□ ناسینی ه□یوود و م□ی□ر پار□ی و□رگرتوو□. س□رمای□داری ل□م پلان و ن□خش□ی□یدا دژ ب□ □ابر□انی کر□کاری س□رک□وتوو ن□بوو.

ه□یوود و حیزبی سیاسی

ب□ چ□ندین سا□؛ ولی□م ه□یوود ئ□ندام□کی چالاکی حیزبی س□شیالیستی ئ□مریکا بوو، ل□ت□□وانین□ سیاسیی□کانیدا مارکسیست بوو. ه□رو□ها ه□یوود ل□ سا□ی ۱۹۱۰، نو□ن□ری حیزب□ک□ی بوو ب□ ئ□نت□رناسیونالی دوو□م. سا□ی ۱۹۱۲ بوو□ ئ□ندامی ک□میت□ی ناو□ندی ئ□و حیزب□. ه□یوود ب□رد□وام تاکتیکی خ□باتی □ادیکا□ان□ و تووند بوو□. ب□ی□ ه□میش□ پشتی ب□ مانگرتن و ئاکسی□ن ب□ستوو□ ن□ک تاکتیکی سیاسی. دوای ،مشتوم□□کی سیاسییان□ د□ربار□ی ئ□و تاکتیکان□ی ه□یوود، ئ□و□بوو ه□یوود ل□ شوباتی سا□ی ۱۹۱۳ □یز□کانی حیزبی س□شیالیستی ئ□مریکای ج□ه□شت و و□ک ی□ک □ابر□ی ب□رج□ست□ی کر□کاریی خ□ی ب□ ی□ک□تیی کر□کارانی پیش□سازی جیهانیی ت□رخان کرد. ل□گ□□ ه□موو ئ□مان□شدا ئ□م□ ب□و مانای□ نای□ت ک□ ولی□م هیچ بای□خی ب□ تی□ر و ف□ربوون ن□داو□، ب□□کو خودی خ□ی چ□ندین نامیلک□ و وتاری گرنگی نووسیو□ ک□ ئ□ستا بوون□ت□ ب□ش□ک ل□ م□ژووی خ□باتی چینای□تی کر□کارانی ئ□مریکای باکوور(۳)

دوا قس□

ولیەم هەیوودی سەرۆک و جیددی و بۆوفا و مارکسیست؛ شانبەشانی بزووتنەوەی چینی کرێکاری ئەمریکا لەتەکۆشاندا بوو. چینی کرێکاری ئەمریکا هێزێکی زۆریان بە هەیوود هەبوو. ئەویش هەموو ژیانی بە ئەو چینە تەرخان کرد. وتەکانی، قسەکانی، نووسین و کتێبەکانی گەواهی دەدەن لەسەر جیددی بوون و سەرسەخت بوونی ئەم ئەرکە مەزنەی خەباتی چینایەتی لە بەدیهاتنی خواست و ئاواتەکانی کرێکاران. تا چینی کرێکاری ئەمریکا مابێت ئەو قسەیەی هەیوودی لەیاد ناچێت کە دەیوت (دەقی سەرمایەداری بەجۆرێکە ئەوەی بەزەیی بێت، تێیدا نییە). ولیەم ٥٩ ساڵ ژیا، بەڵام سەربەرزانە ژیا لەپێناو ملیۆنان ئینسان کە چیتر برسی و چەوساوە نەبن. ئەو شەو و ڕۆژی پێکەوە گرێ دەدا تا ئاواتە چینایەتییەکانی کرێکاران کە لەمانیفێستی کۆمۆنیستدا ئاماژەی پێدراوە، بێتە دی. هەر ئەو تێکۆشانەی هەیوود بوو کە بە ماوەی سێ دەیە خەوی لەچاوی سەرمایەدارانی ئەمریکا تێران.(٤)

تێبینییەکان :

(١)حیزبی سۆشیالیستی ئەمریکا لە ساڵی ١٩٠١ لە ئەمریکا لە ئەنجامی لێکنزیکبوونەوەی حیزبی سۆشیال دیموکراتی ئەمریکا و حیزبی کاری ئەمریکا هاتە دامەزراندن. لە دەیەکانی سەرەتای سەدەی بیستەم ئەم حیزبە پشتیوانییەکی زۆری لایەن ڕەخنەگراوە کرێکارییەکان و سۆشیالیستەکان و جووتیارە پۆپۆلیستەکان و پەناهەندەکانەوە بەدەستهێنا. یەوجین ڤی دەبس دوو جار لە هەڵبژاردنەکانی سەرکایەتیدا زیاتر لە ٩٠٠ هەزار دەنگی بەدەستهێناوە لە هەمان کاتدا حیزبی سۆشیالیست دوو نوێنەری ئەمریکای (ڤیکتەر ئێل بەرگەر و مێیەر لەندەن) و دەیان یاسادانەر و زیاتر لە ١٠٠ سەرۆکی شارەوانی و بەڕێوبەری هەڵبژارد. دژایەتی تووندی ئەو پارتە لەگەڵ تەوگلانی ئەمریکا لە جەنگی جیهانی یەکەمدا، هەرچەندە لایەن زۆر کەسەوە پشوازی لێکرا، بەڵام بووە هۆی لادانی دیار و سەرکوتکردنی فەرمی ئەو حیزبە. حیزبی سۆشیالیست زیاتر بەهۆی شۆڕشی کوتلەیی لەسەر چەنیەتی وەڵامدانەوەی شۆڕشی ئۆکتۆبەر لە یەکێتیی سۆڤیەت لە ساڵی ١٩١٧ و دامەزراندنی ئینتەرناسیونالی کۆمۆنیست لە ساڵی ١٩١٩دا لێت و پێت بوو- زۆرێک لە ئەندامان پارتەکەیان بەجێهێشت و چوونە نێو حیزبی کۆمۆنیستی ئەمریکا.

(٢)لەسەرەتای دەسەڵاتی سۆڤیەتەکان، حکومەتی بەلشەفیکەکان بە پشتیوانی زانی کە سوود لە سەرمایە و زانیاری و ئەزموونی بیانی لە ڕەگەزی ئەنجامدانی ڕەکەوتنی ئیمتیازەوە، وەربگرێت، ئەم بیارەش لە یەکەمین کۆنگرەی سەرتاسەری ڕووسیای سۆڤیەتدا کە لە کانوونی

دووەمی ١٩١٧دا بەوچوو، بەیاری لەسەر درابوو.
(٣)بە نموونە : سەشیالیزمی پیشەسازی لەگەڵ فرانک بەهن شیکاگە ١٩١١، مانگرتنی گشتی ١٩١١، وتاری هەیوود دەربارەی کەیسی ئیتەر و جیانەڤیتی ١٩١٢، بیل هەیوود مانگرتنی پیتەرسنی ساڵی ١٩١٣ی لەیادە. ١٩١٣، مەژووی کرەکارانی پیشەسازی جیهانیی دەپ دەپ بە خوەن نووسراوە. ١٩١٩، هەڵکوتانەسەر بەبەردەوامی ١٩١٩، ژیاننامەی بیە هەیوود ١٩١٩.
(٤)هەندەک ناو لەم نووسینەدا هاتوون کە خوەنەر دەتوانەت گوگەیان بکات و زانیاری پەویستیان لەبارەوە بەدەست بهەنەت.

سەرچاوە : بە ئامادەکردنی ئەم بابەتە سوود لەم سەرچاوانە وەرگەراوە.

1- https://www.oregonencyclopedia.org/articles/industrial_workers_of_the_world_iww

2- https://www.forewordreviews.com/reviews/frank-little-and-the-iww/

3- https://libcom.org/article/iww-canada-g-jewell

ووسیا و کەماری ئیسلامی و کەشەی سە دوورگەکە.. وەرگەانی کاوە عومەر

دیمانەی خەلیل کەیوان لەگەڵ حەمید تەقوایی لەبەرنامەی وەام وەرگەانی کاوە عومەر
بە پشتبەستن بە چاوپەکەوتنەک لەگەڵ کەنا جەدید ئامادەکراوە

خەلیل کەیوان: لەم دواییانەدا دەسەاتدارانی ووسیا بە هاوبەشی لەگەڵ ئەنجومەنی هاوکاری کەنداوی عەربی کە بە کورتی بە ناوی ئەنجوومەنی هاوکاری کەنداو ناودەبرەت، لە مەسکە کەبوونەوەیەکیان ئەنجامدا. لە بەیاننامەی کەتایی ئەم کەبوونەوەیەدا "پاپشتی هەوە

و دستپشخرییکانی حکومتی ئیمارات بە چارسەرکردنی ناکەکی لەسەر سە دوورگەکە لە ڕێگەی دانوستانی دوولایەنە یان دادگای نەودەوەتی لەسەر بنەمای یاسا نەودەوەتییەکان و جانامەی نەتەوە یەکگرتووەکان" دەکرەت. ئەم پرسە پرسی کەنی خاوەندارەتی بەسەر ئەو سە دوورگەیەدا گەرمتر کردووەتەوە و بووەتە قسەوباسی نەوان بەرپرسانی حکومەت و هەزەکانی ئەپەزسیەندا گەشاندوەتەوە. لەوانە دەنگەک لە ناو حکومەتەوە دەبیستین کە کە هەوەستی ڕووسیا لەسەر بنەمای سادەیی بوو یان سەبارەت بە سەربەخەیی و سەروەری و یەکپارچەیی خاکی ئەران مجامەلەی هیچ لایەنەک ناکەین. لە پەرلەماندا بەشەک لە نوەنەران لە وتارەکەیاندا پەش فەرمانەکەیان ناڕزایەتییان بە هەوەستی ئەم دواییەی ڕووسیا و ڕەبازی حکوومەت بە ئەم پرسە دەربەی. میدیای حکومی نووسیویانە کە پشتیوانی ئەران بە ڕووسیا پشت بە با و هتد دەبەستەت. ئەم بابەتە لەگەڵ حەمید تەقواییدا تاوتوە دەکەین.

حەمید تەقوایی دەزانین کە کەماری ئیسلامی پرسی خاوەندارەتی ئەران لەم سە دوورگەیە بە شتەکی دانوستان لەسەرنەکراو دەزانەت. بە بەچوونی ئەو هەکارەکانی هەوەستی لایەنگری ئیماراتی ڕووسیا سەبارەت بەم دوورگانە بە لەبەرچاوگرتنی پەیوەندی نزیک و دەستانە لەگەڵ کەماری ئیسلامی چین؟

حەمید تەقوایی: خاڵی یەکەم ئەوەیە کە ڕووسیا هەوە دەدات پەیوەندییەکی نزیکی لەگەڵ وەاتانی عەرەبی ناوچەکە و عەرەبستان و ئیمارات و هتد هەبەت. ئەمەش بەشەکە لە ستراتیژی ڕوسیا بە بەهەزکردنی پەگەی خەی لە ناوچەکەدا. بەیە سەیر نییە ڕووسیا هەوەستی لەو شەوەیە بگرەتەبەر. هەرچەند ڕووسیا هەمیشە لە شەی سووریا، لە عەراق و لە سیاسەت و کردەوە تیرەریستییەکانی دیکەی کەماری ئیسلامی لە ناوچەکەدا پاڵپشتی کەماری ئیسلامی بووە و هەمیشە لە ئەنجومەنی ئاسایش و لە نەتەوە یەکگرتووەکان دەنگی بە قازانجی کەماری ئیسلامی داوە، بەڵام بە پشتبەستن بە هەوەستەکانی کەماری ئیسلامی سیاسەتی ناوچەیی خەی دیاری ناکات.

یەکەک لە ئامانجەکانی ڕووسیا کە لە ئەستادا بەهەی شەی ئەکرانیا لەژەر فشاری گەمارە ئابوورییەکاندایە، فراوانکردنی پەیوەندییە دیپلەماسی و ئابوورییەکانی لەگەڵ وەاتانی عەرەبی ناوچەکەیە. ئە م وەاتانە هە رچە ندە بە پەچە وانە ی کەماری ئیسلامی پە یوە ندییە کی نزیک و فراوانی دیپلەماسی و ئابوورییان لە گە ڵ حکوومە تە کانی ڕژئاوا هە یە ، لە هە مان کاتدا دە یانە وەت دوای لاوازبوونی پەگە ی حکومە تی ئە مریکا لە ناوچە کە و پەکهەنانی جەرەک لە "فە زای کراوەی دیپلەماسی"دا پە یوە ندی دیپلەماسی-

ئابووریی نوێیان لە گە ڵ چین و ڕووسیادا هە بێت.
بێگومان تا ئێو شوێنێی پێوێندی بێ پرسی سێ دورگێو هێیێ، ئێمێ یێکێمجار نییێ وێاتانی عێرێبی هێوێستێکی لێو شێوێیێ بگرنێبێر. شتێ نوێیێکێ ئێوێیێ کێ ڕووسیا پشتیوانی ئێم هێوێستێی کردووێ، ئێمێش لێ چوارچێوێی ئێو بارودێخ و هاوکێشانێی ناوچێکێدا کێ من ڕوونم کردێوێ، بێ تێواوی شیاوی تێگێیشتنێ.
خێلیل کێیوان: چینیش حێوت مانگ لێمێوبێر هێوێستێکی هاوشێوێی سێبارێت بێو سێ دوورگێیێی گرتێبێر و بایێخیاندا بێ ئیدیعای ئیمارات سێبارێت بێم دوورگانێ. ئایا ڕووسیا و چاینێ سیاسێت و ئامانجێکی هاوبێش پێیێو دێکێن؟
حێمید تێقوایی: بێێ دێکرێ بێێین چین پێشێنگ بوو لێم بابێتێدا. لێ دانوستانێکانی نێوان چین و سعودیێ و وێاتانی دیکێی عێرێبی حێوت مانگ لێمێوبێر، پرسی پاڵپشتیکردنی ئێو سێ دوورگێیێ تێنیا پرس نێبوو، بێێکو چین گرێبێستی گێورێی بازرگانی و ئابووری لێگێێ سعودیێ و ئیمارات واژێ کرد و لێ هێمان کاتدا هێوێیدا سعودیێ و کێماری ئیسلامی لێ یێکتر نزیک بکاتێوێ. دێکرێ بێێین دێستپێکردنێوێی پێوێندییێکانی نێوان کێماری ئیسلامیی سعودیێ و میرنشینێکان کێ ئێمێ شاهیدین بێ دێستپێشخێریی چین دێستیپێکرد. پێگێی چین لێسێر ئێو سێ دوورگێیێ لێ ڕاستیدا بێ مانای جێرێک لێ زێمینێی نێوبژیوانی بوو بێ لێک نزیککردنێوێی دوو لایێنێ ناکێکێکێ. لێ ڕێوتێکی گشتیتردا، پێویستێ هێموو ئێم ڕێکارانێ بێ بێشێک لێ سیاسێتی چین بێ فراوانکردنی کاریگێری، بێتایبێتی کاریگێریی ئابووری، لێ ناوچێکێدا هێژمار بکرێن.
بێهێر حاڵ وێک ئاماژێم پێدا، چین و ڕووسیا بلێکێکن کێ سیاسێت و ئامانجێکانیان لێ ڕێژهێێاتی ناوێڕاستدا پێیێو دێکێن و کێماری ئیسلامیش لێگێێ خێیاندا ڕادێکێشن. کێماری ئیسلامی بێ هێی سیاسێتی دژێ ڕێژئاوایی و ستراتیجی بێناو "نیگای ڕێژهێێات"، پێویستی بێ بێرگری و پشتیوانی لێ سیاسێت و هێوێستێکانی چین و ڕووسیا هێیێ، بێێام پێچێوانێکێی ڕاست نییێ. ئێمێ کێماری ئیسلامییێ کێ بێ هێی گێشێگیریی و فێزح بوونیێوێ لێ جیهاندا، بێ تایبێتی لێ ژێر گوشاری شێشی ژیانی ئازادیدا، بێ پشتبێستن بێ ڕووسیا و چین، بێ پشت بێستن بێ ڕووسیا و چین پێگێیێک بێ خێی بدێزێتێوێ، بێێام چین پێویستی بێو جێرێ نییێ و ڕووسیاش هێرچێند بێ هێی شێی ئێکرانیاوێ لێ ژێر گوشاردا بووێ، بێێام بێ ئێو پێوێندی لێگێێ کێماری ئیسلامیدا، تێنانێت لێ ئاستی سیاسێتێ ناوچێیێکانیشدا، گرنگی و لێپێشتر بوونێکی تایبێتی نییێ. سیاسێتێ ناوچێیێکانی بلێکی ڕووسیا – چین سێربێخێیێ و لێ هێندێک حاڵێتدا پێچێوانێی هێوێست و

داواکارییەکانی کۆماری ئیسلامییە و هێزەستەکانی ئەم دواییە سەبارەت بەو سێ دووگەیە جەختکردنەوەیەکی دیکەیە لەسەر ئەم هێوتە.

خەلیل کیوان: زۆرێک لە هێزە ناسیۆنالیستەکانی ئۆپۆزسیۆن ئەم هێزەستەی ڕووسیا و نزیکبوونەوەی لێنینبڕاوانەی تێزیم بە نیشانەی خیانەتکردنی کۆماری ئیسلامی لە بەرژەوەندییە نەتەوەییەکانی و یەکپارچەیی خاک دەزانن. بۆچونی ئێوە لەم بارەیەوە چیە؟

حەمید تەقوایی: پێویستە لە چوارچێوەیەکی گشتیتردا ئەم هێزەستەی ناسیۆنالیستەکان هەڵسەنگاندنی بکرێت. ئەمە هەمیشە گوتاری هێزە ڕاستڕەوەکانی ئۆپۆزسیۆن و شاهانە و تەنانەت کۆماریخوازەکان بووە، کە وا دیارە کۆماری ئیسلامی پابەند نییە بە "بەرژەوەندی نەتەوەیی"وە، سنووری بۆی گرنگ نییە و ئێران و ئێرانیبوونی بە گشتی بۆی گرنگ نین. تەنانەت هەندێک لە شاخوازەکان پێیان وایە کە ئەمە حکومەتێکی عەرەبییە، خومەینی لە هیندستان لەدایک بووە و هتد. ئەمە بە تەواوی بە بنەمایە. بۆ ئەوەی من کۆماری ئیسلامی لە پاشایەتیخوازەکان کەمتر ناسیۆنالیستی نییە. بە هەمان شێوە جەخت لەسەر پاراستنی سنووری ئێران دەکاتەوە. سەبارەت بەو سێ دووگەیە، هەمیشە ڕایگەیاندووە کە خاوەندارێتی ئێران لەسەر سێ جەزیرەکە جێگای باسکردن نیە. لەم حاڵەتەدا بەم دواییانە هەمان هێزەستیان گرتەبەر، هەرچەندە زۆر بە نەرمی مامەڵەی لەگەڵ ڕووسیا دەکەن. ئەگەر وا دابنێین ئەم هێزەستە لایەن ئەمریکاوە پێشنیار بکرایە، دڵنیابن کە هەرشی زۆر بەهێزترمان لە بەرپرسانی حکومەتەوە دەبینی. لە کاتی مامەڵەکردن لەگەڵ ڕووسیادا زۆر بە وریایی ورەبینیەوە مامەڵەیان کرد، ئەمەش لەبەر بە بایەخی سنوور و سنووریکان بە ئێم نییە، بەڵکو وەک ڕوونم کردەوە، لەبەر پێویستییان بە بڵەکی ڕووسیا-چین. لە هەر حاڵەتێکدایە، تا ئەو شوێنەی پێیوەندی بەو سێ دووگەیەوە هەیە، حکومەت هەمیشە ڕایگەیاندووە کە ئەو دووگانە هی ئێرانن و لە دەسپێی ئەم دواییەشدا جەختیان لەسەر هەمان شت کردووەتەوە.

هەربۆیە ئەو هەڵە جیاکارەوەی کە هێزە ڕاستڕەوەکان هەوڵی کەشانی لە نێوان خۆیان و کۆماری ئیسلامیدا دەدەن، وەک ئەوەی کۆماری ئیسلامی بەباکانە بەرامبەر بە پیرۆزییە نەتەوەیی و نیشتمانیەکانی، خاک و سنووریکان، هیچ بنەمایەکی نییە. کۆماری ئیسلامی حکوومەتێکی ئایینییە، بەڵام لە هەمان کاتدا لە هەر شوێنێک پێویست بکات، تەپڵی ناسیۆنالیزم و بەرگری لە سنوور و نیشتیمانی لەداوە. بە نموونە لە شەڕی ئێران و عێراقدا، شەڕێک کە لە نێوان دوو "وڵاتانی ئیسلامی"دا ڕوویدا، تێزیم لە بنەڕەتدا بە پشتبەستن بە دەزی

“ئیسلام” جگە لە دەماری میللی و میللەت چەتی و ئەرانیبوونی شەی بردە پەشەوە،. تەنانەت ئەوکاتەش شاخوازەکان لە شەکەدا پشتیوانییان لە کەماری ئیسلامی دەکرد و تا ئەستاش بە شەکی نەتەویی – نیشتمانی ناوی دەبەن. چەند ساڵەک لەمەوبەر ڕەزا پەهلەوی ڕایگەیاند کە ئامادەیە وەک فەکەوانەک بەشداری لەم شەدا بکات. بەیە تا ئەو شوێنەی پەیوەندی بە پیرەزییە ناسیەنالیستییەکانەوە هەیە، جیاوازییەکی ئەوتە لە نەوان کەماری ئیسلامی و ناسیەنالیستە ئەپەزسیەنەکاندا نییە.

خاڵی بنچینەیی ئەوەیە کە لە ڕوانگەی جەماوەری خەکەوە و لە ڕوانگەی هەزە ڕادیکاڵەکانەوە، پیرەزی نەتەویی- نیشتمانیەکان وەڵامی کەشەکە نین، هەروەها پیرەزییەکانی ئایینیش نین. هەم خورافاتی ئایینی و هەم پیرەزی نەتەویی هیچ پەیوەندییەکیان بە خواستەکانی خەکەوە نییە. خەڵک، وەک شەشی ژن ژیان ئازادی ڕایگەیاندووە، لە ڕووی خەشگوزەرانی و ئازادییە مەدەنییەکان و هتدەوە داوای مافە ڕەواو ئینسانیەکانی خەیان دەکەن و هەمیشە لە ژەر ئاڵای ناسیەنالیزم و ئایندا، بە دروشمی “خودا پاشا نیشتمان” سەرکوت کراون. لە ڕاستیدا دەکرە بەین لە ڕووی پیرەزی و تابەی نەتەویی ئایینی- نیشتمانیەوە، کەماری ئیسلامی و دەسەڵاتی پاشایەتی شان بە شانی یەکترن و هەرچەند جەختکردنەوەیەکی جیاوازیان هەیە، بەڵام یەکەکیان زیاتر جەخت لەسەر ئایین دەکاتەوە و ئەوی دیکەیان لەسەر ناسیەنالیزم، بەڵام لە بنەڕەتدا نوێنەرایەتی هەمان هەە دەکەن. ئەو هەە و سیاسەتەی کە حکومەتەکان هەمیشە پەیەڕەویان کردووە، و ئایدیا و بەها ئازادیخوازەکانی خەڵک هەمیشە لە خاڵی پەچەوانەی ئەم هەە و سیاسەتەی حکومەتدا بووە.

خەلیل کەیوان: لە دوو مانگی ڕابردوودا کەماری ئیسلامی هەوەی داوە پەیوەندیی نزیکتر لەگەڵ سعودیە و ئیماراتدا هەبەت. ئەم هەوەستەی ئەم دواییەی ڕووسیا چ کاریگەرییەکی لەسەر ئەم پەیوەندییانە دەبەت؟

حەمید تەقوایی: پەموانییە کاریگەرییەکی ئەوتەی هەبەت چونکە ئیمارات و وەاتانی عەرەبی کەنداو هەمیشە بانگەشەی ئەوە دەکەن کە ئەم سە دوورگەیە هی خەیانن. بەم مانایە هیچ شتەکی نوە ڕووی نەداوە.

خاڵەکی دیکە ئەوەیە کە نزیکیی کەماری ئیسلامی لەو وەاتانە بە گەشەگیریی کەماری ئیسلامی لە ناوچەکەدا دەگەڵتەوە. وەک لە سەرەوە ئاماژەم پەدا، لەگەڵ ئەو شەشەی کە لە ئەراندا دەگوزەرەت، ڕژیم لە ژەر گوشاری توندا بووە و لە جیهاندا ڕیسوا و بەناوبانگ کراوە. نزیکیی کەماری ئیسلامی لە سعودیە و ئیمارات لەم

هوانگەیەوەیە؛ هێزیم بە نزیکبوونەوە لەم وڵاتانە هەوە دەدات پێگەیەک لە ناوچەکەدا بەدەستهێنێتەوە. هەروەها وڵاتانی عەرەبی دەیانەوێت پەیوەندییەکانیان بەو ئیمتیازاتانە دەستپێبکەنەوە کە بەدەستیان هێناوە. بەیە هیچ کام لە لایەنەکانی ناکۆکی لەسەر ئاو سە دوورگەیە بە بڕیارەست نازانرێت.

خەلیل کەیوان: بە بۆچوونی ئێوە چارەسەری ناکۆکی لەسەر سە دوورگەکە چییە؟

حەمید تەقوایی: ئەم پرسە، هاوشێوەی ناکۆکی سنووریيەکانی نێوان هەردوو وڵات، دواجار دەبێ بە دەستوەردانی لایەنی سێهەم چارەسەر بکرێت. چونکە ئێگەر بە ئەم حکومەتانە جێبهێڵیت، کێشەکە چارەسەر نابێت و تەنانەت هێنگە شێ و ململانێی سەربازیشی لێبکەوێتەوە. زۆرێک لە شارەکان بە لێدانی تێپەڕی ناسیۆنالیزم و ئیدیعای سنوور دەست پێدەکات. چارەسەری کۆتایی ئێوەیە کە لە هێگەی میتەدی دیپلۆماسیی ناوەندە نێودەوڵەتییەکان و نێتێوە یەکگرتووەکان و هتد بەدواداچوون بە ئاو پرسە بکرێت و تەماری مژووویی و بۆچوون و خواستی خەڵک لەبەرچاو بگیرێت و لەسەر ئاو بنەمایە بیار بدرێت. ئەم دوورگانە زۆر دانیشتوویان نییە. گەورەترین دوورگەی ئێبو موسا کە کەمتر لە پێنج هەزار کەسی تێدایە و هەزاران و سەدان کەس لە تونبی گەورە دەژین و تونبی بچووک بە هیچ شێوەیەک نیشتەجێی تێدا نییە. بەڵام لە هەمان کاتدا بۆچوونی خەڵکی دانیشتووی ئاو دوورگانە و لە کۆدا خەڵک خەی دیاوێت هاوڵاتی بێت، فاکتەرێکی گرنگە کە پێویستە لەبەرچاو بگیرێت.

بەڵای من کەمکەی ئەم فاکتەرانە دەتوانێت کێشەکە بە شێوەیەکی دیموکراسی و پرانسیپی چارەسەر بکات. گوتارگەلێکی وەک ئاوەی ئەمە لە هێگای ئەم سە دوورگەیەدا خەمان بەخت دەکەین و هتد، کە ئەمە لە سەشیال میدیادا نموونەیان دەبینین، بەنی بەاوکردنەوەی ڕق و کینە و شەیان لێدێت. دەبێت ماملە لەگەڵ ئەم مەیلانەدا بکرێت. حکومەتکان دەبێ پابەندبن بە قبوڵکردنی بۆچوونی دەسەاتە نێودەوڵەتییە خاوەن ڕایکان. بەگومان پێشبینی ئاوە ناکرێت کە لە سەردەمی کەماری ئیسلامیدا کێشەکە چارەسەر ببێت، بەڵام دوای ڕووخانی حکومەت، کاتێک حکومەتێکی خەڵکی پشت بەستوو بە دەنگی خەڵک و دیموکراتی دێتە سەر کار، بە شێوەیەکی سروشتی ئەمە دەتوانێت چارەسەری کێشەکە بێت.

١٩ی تەممووزی ٢٠٢٣، ٢٨ی تیری ١٤٠٢

گفتوگ لگ هونرمند زگار خشناو.. سازدانی : عبدوا سمان(مشخ)

گفتوگ لگ هونرمند زگار خشناو
ل هولر ب ئاهنگی ژنهنان و بزم و هراکی دن ئکلنجه

هونرمند زگار خشناو

- ل ١٠ ی شوباتی ١٩٥٢ ل شاری شقاو ل دایک بوو.
- ل سای ١٩٦٨ ل (معهد الدراسات النغمی العراقی) دستی کردوو ب خوندنی (عود) نزریاتی شرقی کوردی.
- لسای ١٩٨١ عراقی بجهشتوو و لسای ١٩٨٢ دستی کردوو ب خوندنی کومیو ستیونی-کلاسیک و ل سای ١٩٨٩ دا تواوی کردوو بدرجی دبلم. وسالک پاشتر بوانامی ماجستری ورگرت ل تالیف و ئندامی دائمی کمیسینی نمساویی.
- لسای ١٩٩١-١٩٩٥ لگ گروپکی تیاتری نمساوی ئیشی کردوو هم موزیکژن و هم ئکتر بوو. چوونت پنیا و مانیا و ئمانیا. دوو کاست ل ١٩٨٣ و ١٩٨٥ و سیدییک لگ گروپکی کهر هموویان مامستای دانشگان ل نمسا (ڤیناو گرامش)ل ١٩٩٥ درهات و ٢٥٠٠ دانی ل فرشرا. ئستاش خریکی سید ییکی تازن لگ چند کنسرتک ک.تنها زیاتر ب خکی ئوروپایی ک زر تاموچژ ل موزیک و کنسرتی ئوان وردگرن و زیاتر ل (٩٠٠ تا ١١٠٠) کس ئامادی ئاهنگکانیان دبن. هروها لگ هونرمندان مرزی وناسری زازی و حم جزا و ئردان…تاد زر کنسرت و ئاهنگیان ل ئوروپا و ئمریکا و کندا و ئوسترالیا سازداو.

ل میانی ئوسردان کورتی هونرمند زگار خشناو ب شاری

باراناوی ڤانکڤر ، ئم درفتمان قستو و ئم پرسیارانمان ئاراستە کرد و ئویش بوپی خشحاییو وامی پرسیارکانی داینو.

عبدوا سمان (مشخ) : گرییکانی بردم گشی مسیقای کوردی بە شویکی گشتی چین؟

زگار خشناو : تنها ئم پرسیار ده تا پانزه لاپی دو تاکو بتوانی وامی بدیتو. بام من بە کورتی ئو خانی کە دبنە هی دواکوتنی ئاستی مسیقای کوردی باس دکم:

١- نبوونی واتکی کوردی و نبوونی دام و دزگای شنبیری و پیمانگای مسیقی هونری تواو و بە ئیمکاناتی باش.

٢- بندستی میللتی کورد و نیازی پیس و چپی دوروپشتی کورد بە گینی کولتوری کورد بە عربی و تورکی وفارسی بتایبتی فلکلری کوردی کە ئمە بتە نچیرکی ئاسان و نزیک بە ئوان.

٣- نبوونی هاندانی تواو للایەن کخراو سیاسییکانی کورد و پشتگیری هونرمندان لە ووی مادی و معنوییو.

٤- میللتی کورد بگشتی میللتکی وا شنبیر نییە کوکو هونرمندان لوان تدگن ، لە ئمە بگن. بیە للایەن خکی کوردو هونرمند زر هان نادرت. دپرسن کوا کاستی تاز یان کوا سیدی تاز؟ بام کە هونرمند مسرفکی زری کرد و ئویش ئگر پی قرز بکر، ئوا نیوی پارکی نایتو. تە باسی قازانج هر مکە. کورد وا فر بوو کاست تسجیل بکات و نیکت!

٥- نبوونی گروپی مسیقی باش و برهمی باشیش پیوندی بە ئیمکاناتی هونری و ماددییو هیە.

عبدوا سمان (مشخ) : کاریگری مسیقای ژئاوا لسر مسیقای کوردی چییە؟

زگار خشناو : مزیکی ژئاوا دوور لە مزیکی کوردی (ئگر باسی کوردستان بکین)، بام لە ئوروپا و ئمریکا و کندا ئوا مزیکی ژئاوا کارکی زر ئوتی نکردتە سر موزیکی کوردی یان تئسیری لسر موزیکی کوردی نبوو . هوی زر دراو سوود لە تکنیکی ژئاوایی و لە هندک ستایی ژئاوا وکو"پپ ، جاز ، ک ، بلوز ، کلاسیک …تاد" وربگرت. لو مجالش هونرمندی

گ‌ور‌ی کورد خوال‌خ‌شبوو قادر دیلان و هون‌رم‌ندان عوم‌ر دز‌یی و جوان حاجو چ‌ند نموون‌ی‌کن ل‌و هون‌رم‌ندان‌ی ک‌ توانیویان‌ ل‌م بار‌ی‌و‌ سوود و‌ربگرن.
ب‌ای من ئ‌توانین پرسیار‌ک‌ پ‌چ‌وان‌ بک‌ین‌و‌ : ئایا موزیکی کوردی چ کار‌کی ل‌س‌ر موزیکی ‌ژئاوا کردوو‌؟ ه‌موومان موزیکی فلامینک‌(Flamingo)ی ئ‌سپانی ، یان موزیکی ق‌ر‌جی ئ‌سپانیامان گو‌ ل‌بوو‌ ک‌ ب‌ز‌ر د‌لیل کاتی خ‌ی وات‌ کاتی ه‌ا‌تنی موزیکوان و عودژ‌نی گ‌ور‌ و ب‌ناوبانگی کورد (زریاب) ب‌غدای ب‌ج‌ه‌شت و ب‌ر‌و ئ‌ند‌لوس ‌یشت و بناغ‌ی ئ‌م م‌زیک‌ی داناو‌، یان ز‌ر گ‌رانی پ‌پی(pop)ی جیهانی ب‌ناوبانگ ک‌ میللودیی‌ک‌ی پ‌یوندیی‌کی ز‌ری ل‌گ‌ میلل‌دی کوردی ک‌ن و ه‌ورامی و شو‌ن‌واری تر‌و‌ ه‌ی‌.

ع‌بدو‌ا س‌مان (م‌شخ‌) : ئایا ب‌ب‌وای ج‌نابت م‌سیقای ف‌لکل‌ر د‌توان‌ت ببت‌ بناغ‌ی م‌سیقای ئ‌م س‌رد‌م‌ و‌ ب‌چی؟

‌زگار خ‌شناو : ئ‌م‌ی کورد ئ‌ب‌ ی‌ک شت بزانین ک‌ ئ‌ویش جیاوازی ن‌وان موزیکی ف‌لکل‌ری و‌کو ک‌ل‌پوری ‌س‌نی کوردی و مای‌ی شانازی و ه‌بوونی میلل‌ت‌ک و پ‌یو‌ندی ب‌ دیر‌ک و داب ون‌ریتی کورد‌واری و ه‌رو‌ها م‌زیکی هون‌ری ب‌ه‌موو ج‌ر و ب‌ش‌کانی‌و‌ ک‌ ئ‌ویش پ‌یو‌ندی ه‌ی‌ تا ‌اد‌ی‌ک ب‌ بارود‌خی کورد و ئاو‌ن‌ی‌کی ‌استق‌ین‌ و د‌نگدان‌و‌ی‌کی بارود‌خی ک‌م‌. ب‌ام ئ‌و‌ مانای وا نیی‌ ک‌ ف‌لکل‌ری کوردی نا ب‌ ببت‌ بناغ‌ی دروست بوونی گشتی موزیکی کوردی. ه‌تا ز‌ر ل‌ ک‌مپ‌سیوری جیهانی و‌کو ئارام خاجاتوریان، چایک‌فسکی و ز‌رانی تری جیهان ب‌ تایب‌تی (ئ‌نت‌نی‌ دڤ‌رژا‌)ی چیکی. ن‌و‌ک ت‌نها موزیکی کلاسیک ، ب‌کو ئ‌مان Jazz وBlues ک‌هی ‌ش‌کانی ئ‌مریکای‌و د‌رد و موعاناتی میلل‌ت‌ک باس د‌کات و ب‌ موزیکژ‌نی جیهانی ب‌ت‌ ‌ب‌از‌کی موزیکی گرنگ و بناغ‌ک‌شی ل‌س‌ر موزیکی ف‌لکل‌ر‌ و ن‌ک ت‌نها ئ‌م‌، ب‌کو Blues ه‌ر ب‌ کلتوری ‌ش ل‌ق‌م د‌در‌ت،ک‌ ب‌ ‌استی ب‌ت‌ موزیکی ک‌ن و کلتوری ‌ش‌کانی ئ‌مریکا و ئ‌ویش بوو‌ ب‌ بناغ‌ی‌کی تر ب‌ موزیکی تری پاش هاتوو. یاخود Country موزیک ک‌ پ‌ید‌ن موزیکی(رعاة البقر) هی جووتیار‌ سپیی‌کانی ئ‌مریکای‌ و ب‌ت‌ ف‌لکل‌ر و کولتوری ک‌نی ئ‌م میلل‌ت‌ و ز‌ر گ‌رانی تاز‌ی Pop و Rock بناغ‌یان ل‌س‌ر (Country Music) داناو‌.
ئ‌م‌ش ئ‌ب‌ ب‌ تایب‌تی کات‌ مر‌ڤ ب‌ و‌ات ب‌ و ب‌ م‌زیک ب‌ و ب‌ (Identity) ه‌وی‌ ب‌، ئ‌وا د‌ب‌ ببت‌ بناغ‌ی ت‌واوی ه‌موو

دامەزراندنی موزیکی ئەم میللەتە.چۆن؟
مامۆستاکەم کەبەداخەوە دە ساڵ پێش ئێستا مرد، زیاتر لە شەش ساڵ لە کاتی حوکمی مەلەکی لە ئەفغانستان بووە و لەلایەن حکومەتی نەمساوە کەکردنەوەی فەلکلەر و گۆرانی ئەفغانی پێ سپێردرابوو کە زۆر بە پوختە وجوانی کەی کردەتەوە دەڵێ"کاتێ مرۆڤ توانی لە فەلکلەر تێ بگات، ئینجا موزیکی هەستانی تازە دروست دەکات".
بەگومان من باسی ئەوە ناکەم کە وەکو چەند کەسانێک دەڵن مۆزیک و گۆرانی فەلکلۆری دەگۆڕن و یان بە ئامۆری هەژئاوایی لێی دەدەن یان میلۆدی گۆرانییەکە تۆزێ دەگۆڕن یا هۆزمی یا دابەشکردنی موزیک، بەڵم جۆرە مامەڵەگەڵ فەلکلەر ناکرێ، بەڵکو ئەبێ ئەمە گۆرانی تازە دابنێین کە بناغەکەی لەسەر فەلکلەرە یانی (Melodiznge) زۆر میللودی فەلکلۆری کورت دەگرێ بە خێرایەوە هۆزمی فەلکلۆری..تامی فەلکلۆری وەک گۆرانی Pop(ئۆرلەندە) بە وێنە یان یابانی، هیندی، عەرەبی، فارسی. بەڵام هەموو کەسێک ناتوانێ ئەم شتە دروست بکات چونکە شارەزاییەکی چەند ساڵانەی باشی دەوێت و موزیکزانی لێهاتوو کە سەریان لە موزیکی کۆن و تازە دەردەچێت، بیکۆن.

عەبدوڵا سەڵمان (مەشخەڵ) : دیاردەی شەوی کوردی و شایی کوردی چۆن دەبینن؟

هۆزگار خۆشناو : بەداخەوە لەم چەند ساڵەی دوایی دیاردەیەکی زۆر خراپ بەسەر بەتەوە ئەویش ئاهەنگی کوردی سیاسی بەتە ئۆکلەنجەی کوردی(لە هەولێر بە ئاهەنگی ژن هێنان و بۆزم وهەراکەی دەڵێن ئۆکلەنجە) هەشتا سرووەی"ئەی ڕەقیب" تەواو نەبووە دەستی یەک دەگرن و لە زەوقی موزیکوان و گۆرانیبێژ دەدەن.
ئاستە ئەو ئاهەنگانەی کورد دەیکات لەسەدا نەوەد و نۆ پێی دەڵێن (پارتی-Party) یان شەوێک کە خواردن و دانس و سەما و شایی و …تاد تێدایە و کۆنسێرتیش کە منالی تیا قەدەغەیە و هەروەها خواردنەوەشی تێدا نافرۆشرێت ، کەسیش بە "ئەی ڕەقیب" هەڵناسە.
بەڵام بە نۆکرە هێز لە برای گۆرانیبێژ و هونەرمەندانی سەر شانە بگرین کە ئاهەنگەکە دەکەنە دوو بەش. بەشی یەکەم بە گۆرانی خاو و مەقام و ئاهلی زەوق، دووەمیش بە شان بادان! من ئەم دیاردەیەم لای هیچ میللەتێکی دی وە هەتا لەنەو خودی کوردستانیش خۆک ئاگەر زۆر هەستی جوانیەوە کاتی ئاهەنگ ئەوا چەپڵە لە دەدات و لەشوێنی خۆی دێتە پێش. بەڵاستی من یەک بە باری خەم کاتە خۆک شایی دەکات حەزدەکەم زوونایەک یا دەهۆڵم پێ بێت چونکە هەست ئەکەم ئامۆرەکەم زووەی لە دەکرێت و شیاوی ئەو ئەزیەت و زۆغتکردنە نییە. زۆر جاریش

چ میللەدی لە بدەم بە عود یا دەهەە لە بدەم ئەوا کەس هەر فەرقیشی پە ناکات چونکە ئەوەندە گەرم بوون کە ئاگایان لە موزیک هەر نییە. شایی کوردی تا بەی جوانە و لەبارە و پیاو حەز دەکات تەماشای بکات بەام نەک وەکو هەندەک کە شایی کوردی نازانن و بەنەوعەک خەیان دەجوەنن کە زیاتر لە (Techno) و دانسی مەدەرن دەکات و تیایا جلوبەرگی مەدەلی تازە نیشان دەدرەت. هەتا ئەم شاییە کوردییە بەردەوام بەت، ئەوا موزیکی کوردی هەر لەو حاەتە دەمەنە کە تەنها شایی گەرم بکات و بەس نەوەک شتی هونەری دروست بکرەت کە ەکوپەک بەت و نەک تەنها کورد بەکو خەکی غەیرە کوردیش بتوانە زەوقی لەوەربگرەت. ئەوەندەی نەماوە کە خەک دەە وزوەنا بەننە نەو هەە و موزیک وگەرانی کوردی هەر لە بەین بدات.

عەبدوەا سەمان (مەشخەە) : دەەن تە یەکەمین کەسی کە وەتەرەکت بە عود زیاد کردووە؟

ەزگار خەشناو : ئەم وەتەرە یان تەلە تەکمیلەی تەلەکانی ترە، یانی جیاوازە لەوەی (جمیل و میرشیر)ەحمەتی کە ئەوان پەیان دەگووت (قەبە دوگاە). ئەوەی من زیادم کردووە ئەستا نەک تەنها لە کوردستان و عەراق، بەکو لە زەر شوەنی تریش بەکاری دەنن. ەنگە ئەگەر عود لای پیانە نەسب بکرەت یانی دەکاتە(سەە – Sol)

عەبدوەا سەمان (مەشخەە) : ئەستا زەربەی زەری ئەوانەی دەست بە فەربوونی عود دەکەن لاسایی ئەوە دەکەنەوە ، ئایا ئەمە چەن دەبینن؟

ەزگار خەشناو : من هەرچەنەک دەستم پەکردبە و خەم فەری ئامەری عود کردبە ئەوا گرنگ نییە ، بەکو ئەوە گرنگە کە من هەر لە سانانی پەیمانگاوە واتا ١٩٦٨ وە تاکو ئەستا زەر تەئکیدم لەسەر ەوحییەت و تاموچەژی کوردی ەسەن کردووە. وە لە کوردستان زەر گروپ عودیان لە نەو گروپەکەیان بەکار نەدەهەنا بە دەلیلی ئەوەی گوایە عود ئامەرەکی عەرەبییە و بە کەکی کوردی نایەت.
ەاستە ئەمە لەبەر ئەوەی موزیکی عەرەبیمان زەر گوە لەبووە کە بە ئامەری عود لەدراوە و چونکە هەموو ئاوازدانەر و دابەشکەر و فەربوون لە ەژهەات بە تایبەتی لای میللەتی عەرەب بە عود دەکرەت، بەام ئەمە ئەوە ناگەنە کە من هەستم ئامەرەکی جوانی تەختی ەژهەاتی هەبگرم و خەی لە دوور کەم. چونکە ئەگەر موزیکژەن ەوحیەتی عەرەبی یا فارسی یا تورکی بەت ئەوا باەبان، ساز، سنتوور، ڤیولون، چەلەو هەمووی بە ەوحیەتی ئەم میللەتانەی کە باسم کرد لەدەدات. واتە گرنگ نییە چ ئامەرەکە، بەکو کە لەی دەدات و

چ□ن ئ□ستا من شانازی ب□و□ د□ک□م ک□ ز□ر موزیکژ□نی کوردی ناسراویش ت□قلیدی من د□ک□ن و □□ و □□چک□ی نزیک ب□ منیان گرت□ت□ ب□ر و ئ□و□ش باشی زیاتر□ ل□ خراپی ب□ تایب□تی دوای زیادکردنی ت□لی ش□ش□م عود د□نگی ب□ گو□ر□ی عودی ع□ر□بی و فارسی ی□کجار گ□□ا و زیاتر بوو ب□ د□نگ□کی زیاتر کوردی ودوور بوو ل□ میلل□تانی تر. ئیتر ب□ هیوام بتوانین سوود ل□ ئام□ری دیک□ی میلل□تان و□ربگرین و هیچ ئام□ر□ک ف□□ ن□د□ین.
ڤیولون : ه□م ع□ر□ب ب□ ع□ر□بی ل□ی د□دات.فارس ب□ فارسی وتورک ب□ تورکی و کوردیش ب□ کوردی ئ□ب□ ل□یبدات.

ع□بدو□□ا س□□مان (م□شخ□□) : ل□ ک□تاییدا چ □□نو□نیی□کتان ه□ی□ ب□ م□سیقار□ کورد□کان؟

□زگار خ□شناو : هیوام وای□ ک□ ئ□وان□ی ئ□یان□و□ ف□ری موزیک ببن یان ئام□ر□کی موزیک ف□ر بن، ئ□وا ز□ر گو□ بگرن ب□ موزیکی فولکل□ری کوردی و دوای دوو س□ سا□ ن□□□ن من تاز□ بووم□ موزیکژ□ن و ئیتر بچین□ س□ر شان□ و خ□یان ب□ موزیکوان دان□ن. چونک□ ل□ ئ□وروپا خ□□ک ل□ت□م□نی چوار پ□نج سا□یدا د□ست پ□د□ک□ن و ه□تا ده پانزه سا□یش ناچن□ س□ر شان□ی حیرف□یی یان پر□فیشی□نا□ی چونک□ ب□لایان□و□ ه□□□ی□!. ئ□ب□ موزیکوانی کورد ب□ ف□ربوونی دوو جومل□ی موزیک و گ□رانیب□ژ ب□ س□ – چوار گ□رانی ن□ی□ن□ س□ر شان□ و پ□ش ئ□و□ی هون□رم□ند □□ی هون□رییان د□ست پ□بکات ک□تایی د□ت. ب□داخ□و□ کورد ت□نها میل□ت□ک□ ک□ ما□م□ستا و قوتابی ل□ک د□رناکات. □□زی ی□ک□ک ک□ تاز□ هات□ت□ م□یدانی هون□ر ب□ق□د□ر ی□ک□ک د□گیر□ت ک□ زیاتر ل□ سی سا□□ خزم□ت د□کات و چ□ند□ها جیلی پ□گ□یاندوو□. من نا□□م هون□رم□ندی گ□نج هان ن□در□ت، ب□پ□چ□وان□و□ ئ□ب□ ئ□م□ ه□موو گ□نج□کان و ئ□وان□ی تاز□ د□ست پ□د□ک□ن هان بد□ین. ب□□ام ئ□ب□ت بزانین چ□ن و ب□چی؟ ن□و□ک وا ب□ت ک□ کابرا ب□□ت ئ□و□ منم وا گ□یشتم□ ئ□و پل□ ب□رز□ و ئیتر خ□ی و ئاستی هون□ری خ□ی ل□بیر بچ□ت. ل□ ک□تایشدا هیوای س□رک□وتن ب□ (□□نگا□□) ئ□و □□ژنام□ خنجیلان□ تاز□ی□تان د□خوازم و هیوادارم بتوانن ب□م □□ی□ خزم□تی وش□ی کوردی □□س□ن و کولتوری کوردی و زمانی کوردی بک□ن ک□ ئ□م□□ پ□ویستی ب□ ه□موو ج□ر□ بزووتن□و□ی□کی کولتوری و ک□م□□ای□تی ه□ی□ ب□ تایب□تی ب□ جیلی ئ□ستای گ□نج□کانی د□ر□و□ی کوردستان. ه□ر بژین وز□ر سوپاس.

٥ ی نیسانی ١٩٩٩
ڤانک□ڤەر-کەنەدا

تبینییکی پویست : ئم چاوپکوتنم لە ٥ ی نیسانی ١٩٩٩ لە شاری ڤانکڤر لەگە هونرمند زگار خشناو لە گی بز کاک "سمان سالح"و سازداو و وا بیار بوو لە ژنامی "نگا"دا باو بکرتو، بام لبر چند هیک ژنامی "نگا" چاوی نپشکوت و ئم چاوپکوتنش ووناکی نبینی. نگا وکو ژنامیکی شنبیری و هونری عبدوا سمان (مشخ) و گران عبدوا بە نیاز بوون لسر ئاستی کندا چاپ و باوی بکنو. لرو داوای لبوردن لە کاک رزگار خشناو و کاک سلمان سالح دکم.

ئایا نیل ئارمسترونگ تاکە کس چتە سرمانگ ؟!.. هرم عمر کاکل

رنگە بە هی جنجالی خمانو بت یاخود هندی جار بە هی کمترخمی بت بە ئوی نمانوت شارزابین و شارزایمان هبیت کە زریک لە ئمە لم کملگایی کوردیە پمان وابت کە تاکە کس تا ئستاکە چوبتە سرمانگ کشتیوانی ئمریکی (نیل ئارمسترنگ) بت و تواو . بام ئایا هوتداو ئو بزانیت کە دوانز کشتیوانی بشاییگری بە 6 کشتی بشاییگری بە مانگ چوون و چوونتە سر رووی مانگ . لرو ئم زانیاریە راستقینیە و بام ئمە ئاشنا نبووین و شارزایمان نبوو لسری . لە سالانی 1969 تا سالی 1972 زنجیرە گشتی (ئبلە) لالین دزگای ناسا ی ئمریکیکانو برو مانگ هدرا بە ئوی بتوانرت مرف بگات بسر رووی مانگ بم شوی خوارو :

- ئبلە 11 لە16یلیو 1969 / دوو کشتیوان لسر رووی خاکی مانگ دابزین . نیل ئارمسترنگ و باز ئادرین .
- ئبلە 12 لە14 نوفمبر 1969 / هردوو کشتیوانی بشاییگری بیتی کنراد و ئالان بین لسر مانگ دابزین .
- ئبلە 14 لە11 ئپریل 1971 / کشتیوانان ئالان شیبارد و

ئیدجار میتشیل .

- ئەبەلە 15 لە31 یناير 1971 / کەشتیوانانی بەشایيگەری دافید سکوت و جیمیس ئاروین .
- ئەبەلە 16 لە26 یولیو 1972 / هەردوو کەشتیوان جون یانج و تشارلز دوک بوون .
- ئەبەلە 17 لە16 ئەبریل 1972 / کەشتیوانان یوجین سیرنان و هاریسەن شمیت .

هەرچی کەشتی ئەبەلە 13 یە لە7 دیسمبری 1970 هەدرا بە مانگ و هەرسی کەشتیوانی بەشایيگەری (جیم لوفل و فرید هایس و جاک سویجارت) دووری 250 هەزار کم لە رووی زەوی بەهای تەقینەوەی کەگای ئەکسجینی کەشتیەکە نەتوانرا کارەکە بەسەرکەوتووی بە رووی مانگ ئەنجام بدەن و ناجار بەدووری مانگ سورانەوە و گەرانەوە بە هەسارەی زەوی .

هەنگە لیرەوە ئاشنایەتیمان پەیدا کردبەت لەسەر چونی مرەف بە سەر مانگ . بەڵام لەوە کارساتبار تر ئەوەیە دوای ئەو هەموو کەشتە بەشایيگەریانە و چونە سەر مانگ و ماندوو بوونی مرەف بە بە ئەنجام گەیاندنی ئەم ئەرکە مرەفایەتیەی زانیاریە ، کەچی زەر بەداخەوە تا ئەستا (مرەفانک هەن بەوایان بە چوونە سەر مانگ نیە و بە سیناریەی دەزانن) ئیتر لەرەوە عەقلی مرەفکان دادخرەت و فراوان بوونیان نیە بە وەرگرتنی زانیاریەکان لە پشکەوتنی زانست لەسەر ئەم هەساریە !!!!!؟

هەرەم عمر کاکل

١٣حزب لە لیستەکدا چیان پەدەکرەت؟.. عوسمان حاجی مارف

یەکەتی نیشتمانی کوردستان و بزوتنەوەی گۆران، لەگەڵ 11 حزب و لایەنی سیاسی دیکە پەکهەنانی هاوپەیمانیەتکی فراوانیان ڕاگەیاندوە بە، بەشداریکردن لە هەڵبژاردنی ئەنجومەنی پارێزگاکانی عەراق لە ناوچەکانی دەرەوەی بەڕێوەبەرایەتی هەرەمی کوردستاندا.

گوایە ئەم لیستە بە ئاوایە تابتوانن لەو هەڵبژاردنەدا "زەرترین دەنگ بەدەست بهێنن و مافیکانی خەڵکی کوردستان بپارێزن". هەروەها داوا لە هەموو حزبە کوردستانیەکانی تریش دەکەن هاوبەدەن لە زووترین کاتدا یەک لیستی کوردستانی پێکبهێنن.

ئەو هەڵوەرجە سیاسیە نالەبارەی کوردستان و ئەو قەیرانەی دەسەڵاتی بنەماڵەی بارزانی و بنەماڵەی تاڵەبانی، لە پێکهێنانی حکومەتی هەرێمدا بەدەستیەوە دەشداماون، ئەتوانین بڵێین؛ یەکەم: ئەم جارە لیستانە بە هانایانەوە نایەت و قەیرانەکیان زیاتر دەبات، چونکە ناتوانن پێگەی نفوزی سیاسیان لە ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی هەرێمدا، بەدوای ئەو شکستەی لە ١٦ی ئۆکتۆبەردا تێیکەوتن، بە پێکهێنانی لیست بە هەڵبژاردن قەرەبو کەنەوە، چونکە ئەوان لە مانەی هەزی سەربازیدا دەڵاندنی خەیان ئابەوبەرانە نمایشکرد، بۆیە بەم لیستەو بەم هەڵبژاردنە جێگای ئەو شکستە پەناکەنەوە. دووەم: پارتی ئامادەنیە بچێتە ناولیستەکەوە گەر دابینی تەواوی ئەو نەکات، کە خاوەنی ئەسڵی ئەو لیستە دەبات هەر خۆی بات و بەشی شەریش هەر مافی خۆی بات. سێیەم، حزبە کوردیەکان بەخەیان لەبەردەم هەڵبژاردنی هەرێمدا تیا ماون، چونکە هیچ هەڵشناییەک ئەوە نیشان نادات، بەوەی کە ئایا دەتوانن هەڵبژاردنی هەرێم ئەنجام بدەن؟. چوارەم: هەڵەکانی ناو حکومەتی عێراق لەباری بەڕێوەبردنی ئەوناوچانەدا هەنگاوە زیاتر لەپێش هەڵە کوردیەکانەوەن، بەمەش تاادەیەک دەتوانن لایەنە کوردیەکان تاریک کەنەوە.

گەر لەمانەش گەڕێین، ئەو بەشە لە ئاگەیاندنی ئەو ١٣حزبە کە دەڵێن بەئەوەی زەرترین دەنگ بەدەست بهێنین و "مافیکانی خەڵکی کوردستان بپارێزین"، ئەم پاساو هێنانەوەیە بە ناوی پاراستنی مافیکانی خەڵکی کوردستانەوە، جێگای تەرامان و سەرسوهێنەرانەی جدیە، بەدوای سی ساڵ زیاتر لە سایەی دەسەڵاتی پارتی و یەکێتی، کام ماف، کام شکە، کام خواستی خەڵکی کوردستان پارێزراوە؟ گەر وایە فەرمون با بەمان بژمێرن، ئاخە لە ئێستادا و بە لیستێکی ١٣حزبی ملکەچ و بەدەسەڵات لەبەردەم دەرگای حکومەتی عیراقدا، ئەبە چی گەدرابێت و چی ڕویداوە؟، تا ئومێد بە هەڵبژاردنی ئەنجومەنی پارێزگاکانی عێراق، ببەستن.

ئەم جارە لیستانە، جگە لە نمونەی سەوداو مامەڵەیکی بازرگانی کە ئەو حزبانە لەگەڵ حکومەتی عێراقدا دەیکەن، شتێکی تر نیە، تەنها بە دەستکەوتێکە بەکو لە ناو بازاڕی بەڕێوەبەرایەتی ئەنجومەنی پارێزگادا بەدەستی بهێنن، کە جگە لە شراکەت لە گەندەیدا هیچ سودێکی بە دانیشتوانی ئەو ناوچانە تیا بەدی ناکرێت.

ئو حزبانی چونت ناو ئو لیستو بگشتی پاشک بون و پشتیوانیان بـ سیاستک کـ یکتی نیشتمانی پیوی دکات و لهوی ئودایـ ئاستی هاوسنگی هز بم گایان بـ خی بگننتو، بام دخی ئستای کوردستان و قیران و گژاوک کـ یکتی بسری دبات، بم جر یاری و مامیـ هرگیز ناتوانت هستو، بیـ لوش سیرتر وی کاری ئو دوانز حزبی تر، کچونت گمی ناو ئم لیستی یکتیو، دیار ناتوانن یا نایانوت دستبرداری ئو واقعـ شکستخواردوی پارتی و یکتی بن، کـ لـ ناوچ کش لسرکان بسریاندا سپنرا، بیـ وا بئاسانی و بپرد و دوای ئزمونی سی سا زیاتر، بدوای فرمانکانی یکتیون، واتـ ئو حزبانـ بهر ئگرو قیران و گژاوک وبوبن، تنها لهوی ئودان دوکانکیان دانخرت.
هبتـ با چاووان بین بزانین پارتی لم کین و بیندا چ مامیکی تر دکات، ئو پارتیی کـ تائستا نیتوانیو شکی شکستخواردنی خی لـ برامبر حکومتی عراقدا بگننتو. ئوی ئاشکرایـ کـ پارتیش شتکی پشوتر لـ لیستی ئو ۱۳حزبـ، ناتوانـ ئامادبکات.

فیستیڤای بهری نو و دستپککی جوان.. علی حمشید

فیستیڤای بهری نو کارکی گرنگ و چالاکییکی پویست بوو کبوبرتی چالاکی هونری قوتابخانـ و خوندنگکانی سلمانی وک ئرککی گرنگی سرشانیان ئنجامیان دا..کـ خی دبینییو لـ نمایشکردنی کمک شانیی تایبت دا کـ لـلایـن قوتابیان و خوندکارانو لـ چند پروردیکی سربـ بوبرتی گشتی پروردی سلمانییو پشکش کران.من ئاستی دق و نمایش و درهنان و هموو ئو کارانی کـ پیوستن بـ سما و شانییکانو بجـ دهم بـ کسانی شارزا و پسپی بوارکـ،ئوی لای من گرنگـ و جگی دستخشییـ کـ توانرا ئو

□□چک□ هـــــو□ن□ریی□ ب□رز□ی ک□ ل□ ســـــل□مانی و ل□لای□ن چـــــالاکی قوتابخان□کـان□و□ پ□شک□ش د□کـرا ب□رد□وامـی پ□بـدر□ت و ل□سا□ـانی داهاتوودا ه□و□بدر□ت ک□ کاری ز□رتر و جوان تر و باشتر ئ□نجام بدر□ت و ه□موو ئ□و توانا و ب□هر□ جوانان□ی قوتابیان و خو□ندکاران و شار□زایی و س□لیق□ی ما□ستایانی بوار□ک□ ب□ه□ند و□ربگیر□ن و ل□و □□گ□ی□ش□و□ بتوانن قوتابخان□ و خو□ندن زیاتر لای قوتابی و خو□ندکار شیرین بک□ن ،تا وا ن□زانن ه□ر وان□ خو□ندن و پ□ل و وایت ب□رد و داتاش□ ،ئ□وان□ ل□ خو□ندندا ه□ن ب□□کو شان□ و ش□و□کاری و م□زیک و گ□رانی و سرود و س□ما ل□ پا□ ئ□وان□دا ک□ باسمان کردن ه□ن و مندا□ د□توان□ت ب□ خ□شیی□و□ پ□ر□ ب□ ح□ز و خولیا و توانا و ب□هـر□ شاراو□کـانی خ□ی بـدات.شان□ و□ک ه□مـووان د□یزانیـن ک□ ک□ک□ر□و□ی گشت هون□ر□کانی تر□،ل□شان□دا د□ق و ه□نراو□ و□ک ئ□د□ب ئـاو□زانی نوانـدن و جـو□□ و سـ□ماو د□نـگ و م□زیـک و گ□رانـی و ش□و□کاری د□بن و پ□ک□و□ ئ□و پ□یام□ پ□رو□رد□یی و مر□ڤد□ستی و ژیان د□ستی و ژینگ□ د□ستیی□ د□گ□ی□نن و جوانیی□کی تر ب□ ژیان و خو□ندن و قوتابخان□ و پ□ل و ما□ستا د□د□ن.ئارایشت□کی □ازاو□ و جوان د□ب□خشن ب□ پر□س□ی پ□رو□رد□ و د□بن□ ت□واوک□ری ب□ش□و□ی□کی دروســت و گونجاو.ب□هر□کـان د□رد□ک□ون و ب□ ش□ـو□ی□کی دروســت و زانستیان□ ل□لای□ن ما□ستایانی بوار□ک□و□ پ□ر□یان پ□د□در□ت و ز□ر ب□جـوانی گ□ش□ د□ک□ن.ئیتـر گـو□ی ح□ز□کـانی منـدا□ان نـاژاک□ن و د□گ□ش□ن□و□،ب□شن□ی ز□رد□خ□ن□ و ئـــــــا□فـرینی ما□ســــــتا د□سـ□ز□کانیان،مندا□ خ□ش□ویسـتیی□کی ز□ری ب□ قوتابخـان□ لادروسـت د□ب□ت□و□ و □□ژان□ ب□پ□ر□ش□و□ □وو ل□ قوتابخـــان□ک□ی د□کـــات و د□یکات□ م□□ب□ندی ب□دیه□نانی خولیاکانی و ب□گ□□خسنی تواناکانی ، خونچ□ی باو□□ ب□خ□ بوونیشی باشتر د□گ□ش□ت□و□ و ن□شونما د□کات ب□ ب□وای□کی پت□و□و□ کاروچالاکیی□کانی ئ□نجام د□دات و ب□ ترس و دوو د□ـی بـوونی خ□ی د□س□لم□ن□ت.د□سـتخ□شیمان ب□ ه□مـوو ئ□وان□ی ک□ ب□شداربوون ل□ ب□□□و□چوون و س□رخستنی چالاکیی□کاندا..

ع□لی ح□م□□□شید
نوس□ر و س□رپ□رشتیاری پ□رو□رد□یی